

ORVOSI DÍJAK.

I.

Az elmúlt év egy régóta sürgetett intézkedést hozott meg a magyar orvosi karnak: *az orvosi díjak szabályozását*. Az alkotmány helyreállítása óta az ország első orvosi testületei mondhatni évről-évre kérték, sürgették, követelték, hogy az orvosi szolgáltatások díjai jogérvényes megállapítást nyerjenek. Alig van az országban szaktestület, mely ebben az ügyben valamikor határozatot nem hozott vagy felterjesztést nem intézett volna a kormányhoz. Évekig folyt az akció ez irányban, de midőn az orvosok látták, hogy minden kérésük s igyekvésük hasztalan, jogos panaszaikkal s sérelmeikkel elcsendesedtek. Annál nagyobb és örvedetesebb meglepetést okozott nekik Széll Kálmán belügyminiszter ama rendelete, a melylyel a miniszter most sua sponte, a nélkül, hogy valamiféle kérelemmel járultak volna hozzá, megadta az orvosoknak azt, a mit ők maguk annak idején nem tudtak kieszközölni. Természetes, hogy ez a majdnem évszázados halasztás az intézkedés értékéből mitsem von le. Jobb későn, mint soha. A magánorvoslás díjazásának rendszerét az 1876. évi XIV. t.-cz. 48. §-a állapítja meg, az orvosi díjazást a kölcsönös megegyezés terére utalván — a mi azonos azzal, hogy az orvosi díjak jogállapota a szabad letárolás jogállapotára tereltetett, — hol ilyen (kölcsönös megegyezés) létre nem jött, szakértők meghallgatásával a bíróság határozza meg a díjat, melynek legkisebb mértéke a belügyminiszter által állapíttatik meg.

Ennek az elvnek, a belügyminiszter az 1900. évi 135,000/VIa számú rendeletben kifejezést adott, a mivel egyúttal hatályukat veszítették minden előbbi hasonló tárgyú és célú kormány-célzó rendelkezések, névszerint a m. kir. helytartótanács által 1826. évben 6283. alatt kiadott orvosi díjszabás is.

Az intézkedés a nagy közönségben nem valami népszerű, legalább erre következtethetünk azokból a többé-kevésé gúnyos

megjegyzésekből, a melyekkel a napi sajtó egy része a miniszteri intézkedés hírére fogadta; feljajdult a székesfőváros tanácsa és megszeppent a megye. Pedig az intézkedés jogossága elvitázhatatlan. Alig van orvos, a ki számtalanszor nem tapasztalta volna, hogy egyes páciensei a kúra végeztével szépen megköszönték neki fáradozását — vagy ezt sem tették meg — s azután köd előttük, köd utánuk. Ez hihetetlenül hangzik, pedig való igazság. Csak végig kell forgatni a kül- és belföldi szaklapokat s mindenki meg fog győződni róla. Az egyik orvos panaszkodik bennük, hogy még jómódú kliensek is lelkiismereti furdalások nélkül megszöknek a gyógykezelés befejeztével. A második csodálkozik azon a szokáson, hogy a betegek az orvosnak borra való módjára s egész titokzatosan kezébe csúsztatnak pár forintot, mintha az orvosra szégyen volna munkájáért pénzt elfogadni. A harmadik kikel az »orvosi önérzet« ama téves interpretációja ellen, a mely az orvost visszatartja attól, hogy követeléseit, a melyek ép oly jogosak és méltányosak, mint a kereskedő, az ügyvéd vagy a háztulajdonos követelése, bírói úton érvényesítse. Mindeme panaszokat mi idézné elő, ha nem az, hogy a páciensek az orvosokkal szemben fennálló tartozásaik lerovása tekintetében igen gyakran nem épen skrupulózusok? Ennek a leszállított tisztességtudásnak oka az, hogy az orvosi követeléseket nem tartják olyanoknak, mint a más szolgáltatásokért járó követeléseket. Nem pedig azért, mert az orvos jogait úgyszólván semmiféle sankció nem védelmezte.

A kereskedő rövid úton beperli adósait, a háztulajdonos kiteszi őket a lakásból s visszatartja bútorait, az ügyvéd meg épen közelében van azoknak a fórumoknak, a melyek neki jogot szolgáltatnak. Az orvos, ez a nemes emberbarát, mint a tapasztalás mutatja, ritkán perel s ha perelt, akkor nem létezik vagy legalább is nem létezett eddig semmiféle normatívum, a mely szerint követeléseinek jogosságát meg lehetett volna ítélni. De ki következtetné ebből, hogy a közönség érdeke az, hogy e téren semmi változás ne álljon be? Ez ép oly kevésbé érdeke, mint a hogy nem érdeke, hogy a csalásokat, a lopásokat s a sikkasztásokat ne tiltsák el. Mert ha az orvosok jogos igényei anyagi tekintetben kielégítést nem találnak, a dolognak hovatovább oda kell fejlődnie, hogy az orvosok szabad versenyében csak a nagy kapacitások s a lelkiismeretlen existenciák lesznek azok, a kik helyüket megállni képesek. Ez pedig bizonyára nem a nagy közönség érdeke.

Örömmel kell tehát üdvözölnünk, hogy a kormány ez irányban lépéseket tett s hogy az erdőmunkások s dohánytermelők jogai megvédése után az orvosok jogai megóvására is gondolt. Nem mondjuk, hogy az orvosi díjszabás megállapítása az összes létező bajokat orvosolni fogja, sőt fejtegetéseink során magunk is rá fogunk mutatni, hogy ez az intézkedés még kiegészítésre vár. De egy lépés már megtörtént és — il n'ya que le premier pas qui coute.

Hogy sokan ellene vannak az orvosi díjak hivatalos megállapításának s hogy külföldön olykor-olykor még orvosi testületek is ellene foglaltak állást, az úgy hisszük tévedésen alapul, Orvosi díjszabás alatt senki sem érti az orvosi szolgáltatások árának oly kötelező formában való megállapítását, hogy ettől eltérésnek sohasem lehet helye. Ellenkezőleg, az orvos mindig abban a helyzetben lesz, hogy saját szolgáltatásai árát önmaga becsülje meg. Senki sem fog kényszeríteni egy híres specialistát, hogy valamely bonyolult operációt pár forintért elvégezzen, mert az orvosi díjszabás ezt rendeli. Senki igazságszerint meg nem ütközhet azon, ha valamely orvos az ő szolgáltatásainak díját többre taksálja a hivatalos tarifában megállapított tételeknél. Senki sem fogja rossz néven venni, ha az orvos oly esetekben, a mikor sürgős veszélyről nincs szó s a beteg nem tud vagy nem akar annyit fizetni, a mennyiért az orvos a műtétet vagy kezelést elvállalja, a beteget klinikába, vagy más orvoshoz küldi. Egy magyar ember egy ízben nagyon megbotránkozva mesélte, hogy egy előkelő párisi orvos, Chaumel, egy consultatió végén arra a kérdésre: Combién vous dois-je? egész nyugodtan s minden teketória nélkül azt válaszolta: Je prends entre 20 et 40 francs. Külföldön ebben semmi különöset nem találnak s lényegében véve nálunk is úgy van a dolog, hogy vannak drágább és olcsóbb orvosok. Ezen a hivatalos díjszabás sem akar változtatni, de még ha akarná, sem volna képes rá.

Viszont az orvosi díjszabás egy orvost sem ment fel ama kötelezettség alól, a mely meg van állapítva a közegészségügyi törvényben s melyre őt mindenek felett esküje is kötelezi, hogy bajban levő szegény embertársain a lehetőség szerint segítsen akkor is, ha azok nem képesek fizetni. Hisz ép az az akció, a melyet a budapesti orvosszövetség a napokban a teljesen ingyenes rendelések érdekében megindított, bizonyítja, hogy az orvosi kar a humanitás ezen követelménye alól korántsem akar kibújni. Világos, hogy abban az esetben, a mikor egy szegény ember

nem egészen ingyen kívánja a kezelést és szívesen fizet valamit, ha nem is a hivatalosan megállapított összeget, az orvosnak ez ellen még kevésbé lesz kifogása, a díjszabás egyedül azon esetekben lép hatályba, a mikor evidens a fél rosszhiszeműsége és a mikor világos az a tendencia, hogy valaki az orvos jogos illetményeit meg akarja rövidíteni, daczára annak, hogy módjában állna kötelességeinek eleget tenni. Szóval a díjszabás csak akkor lép hatályba, a mikor az orvos követelését per útjára viszi. Ebben az esetben pedig egy ily díjszabás okvetlenül szükséges, hogy meg legyen az a mérték, a melylyel az orvosi követelések jogosságát meg lehet ítélni Többet a rendelet nem czéloz s hogy ennyi helyes és jogos, azt senki el nem vitathatja.

II.

Tényleg nem is új intézkedés az, a melyről itt szó van. Nem lehet mondani, hogy az állami ingerencia ismét egy oly térre terjed ki, a mely eddig szabad egyezkedésnek volt fenntartva, vagy hogy az orvosi díjak megállapítása egy mozzanata volna annak az áramlatnak, mely minden téren állami protekezió után sóvárog. Az orvosok nem kérnek egyebet, mint jogi biztosítókat jogos követeléseik számára. S hogy ilyenekre szükség mindig volt, azt legjobban bizonyítja egy kis történeti visszapillantás az orvosi kar múltjára. Erről a témáról Dr. Brenner, a morvaországi orvosi kamara elnöke, igen érdekes dolgozatot tett közzé: »Der ärztliche Stand einst und jetzt« czímen. (1899.) Az ő nyomdokán haladunk, a mikor néhány érdekesebb adatát kiemeljük arra a kérdésre vonatkozólag, hogy milyen volt az orvosok díjazása a régi korban.

A rómaiak idejében az orvosok tudvalevőleg sokáig nem valami túlságos tekintélynek örvendtek. Többnyire rabszolgákból vagy szabadosokból kerültek ki, s jellemző, hogy Ciceró, a kiben korának nem egy előítéletét megtaláljuk, úgy nyilatkozott róluk, hogy azokra nézve, kiknek ezt társadalmi állásuk megengedi, azaz a rabszolgák és a szabadosokra nézve az orvostudományokkal való foglalkozás nem becstelen. Társadalmi helyzetüknek megfelelő volt díjazásuk is. Az orvosok többnyire a beteg lakásán végezték a kezelést, s kaptak egy-egy látogatásért 1—1,40 koronát mai pénzértékünkben, sőt voltak idők, a mikor a konkurrenzia ezeket az árakat is lenyomta. Előfordult persze az is, hogy a híres Galenus egyetlen gyógykezelésért egy ízben

10.000 koronát kapott. Később az orvosok tekintélye növekedett és Hadrian császár már különös kedvezményekben, mint pl. adómentességben részesítette őket, miért jogtanácsosai a következő sírfelirattal boszulták meg magukat: Turba medicorum perditit Caesarem. (??)

A római birodalom bukása utáni időben különösen az arabok tűntek ki orvosi tudásukkal. Mint az összes tudósok, úgy az orvosok is, nagy tekintélynek örvendtek s anyagi helyzetük is ehhez képest igen kedvező volt, ha talán egyedül is áll az orvosi hivatás történetében, hogy egyetlen orvos, — Harun al Raschid udvari orvosa, — két millió koronánál magasabb évdíjat húzott. Az arab orvosok testületeket is alakítottak érdekeik megvédése céljából s hogy a fizetés dolgában már akkor is nem egy ízben konfliktus támadt az orvosok s pácienseik között, azt mutatja egy arab író ama tanácsa, hogy az orvosok lehetőleg előzetesen állapítsák meg a kezelési díjakat, mert a kezelés végén gyakran csak hálátlanság lesz osztályrészük.

Az európai államokban a papok szerepeltek mint orvosok, de tudásuk nem állt valami nagyon jó hírben, úgy, hogy az előkelőbbek arab orvosokat, vagy legalább is arab iskolákban nevelt zsidó orvosokat alkalmaztak. A sebész doktorok épen séggel a megvetett osztályhoz tartoztak. Ha betegjük meghalt, semmit sem követelhetek a kezelés fejében, sőt tartaniok kellett a vérboszútól is, úgy hogy rendesen kezelés előtt formális szerződéseket kötöttek a beteg hozzátartozóival s ezekben kimondották azt, hogy a beteget mint olyant veszik át, a kire a biztos halál vár. Hogy azonban az orvosi szolgáltatásokat meg tudták ebben az időben is becsülni, azt bizonyítja az a tény, hogy egy szemoperációért közönségesen mai pénzértékünkben körülbelül 625 koronát fizettek.

Később az orvostudósok tekintélye növekedett, sőt a doktorsággal a személyes nemesség járt s a papok lassanként letűntek az orvosi konkurrenzia teréről. Az orvosok meglehetősen fényűzően is éltek, de hogy díjazásuk akkor is sok csalódásra adott alkalmat, az kitűnik abból, hogy II. Frigyes császár (1247) már *szükségesnek találta egy orvosi díjszabás megállapítását*. Ez volt legrégebb külföldi példája Széllk.o Kálmán miniszterelnök utolsó intézkedésének. E tarifa értelmében az orvosok mai pénzértékünkben körülbelül 7 koronát követelhettek egy egész napért s ezért aztán kötelesek voltak, a beteget

nappal kétszer is — és ha úgy kívánta — még éjjel is egyszer meglátogatni.

E korban kezdett kifejlődni az orvosoknak, hogy úgy mondjuk rang szerinti megoszlása. Voltak állandóan egy helyben lakó orvosok, állandóan egy helyben lakó sebészek, vándorló sebészek és végül borbélyok, kik abban az időben valóságos orvosokként szerepelnek.

Sőt már specialisták is kezdenek működni, kivált a fogászat terén. Persze ilyen specialistának tekintették a hóhért is. Kuruzslókban akkor sem volt hiány, sőt ezek virágkorukat élték.

A XVI. században az orvosok szervezeteket (*Collegia medica*) is alkottak. Voltak udvari orvosok, kiknek fizetések igen különbözők voltak s 450 koronától körülbelül 26.000 koronáig rúghattak (mai pénzértékre át szám it va). Valami nagyon sok ez nem volt, nagyobb fizetéseket azonban igen ritkán találunk, legfeljebb a francia udvarnál, a hol elég dolguk is akadt, hisz XIII. Lajosról feljegyezték, hogy egyetlen évben 47-szer vágta rajta eret, ezen felül 212 dysmát s 215 purganciát kapott. A városi és járási orvosoknak Ausztriában körülbelül 4000 korona jövedelmük volt, (mai pénzértékre átszámítva).

Orvosi díjszabások a XVI. században is léteztek. így 1584-ben Majna melletti Frankfurtban hoztak be egy ilyen díjszabást, mely igen soká állt fenn. Az orvosok akkori anyagi helyzetére világot vet az a pár tétel, melyet a díjszabásból kiragadunk. (Egy akkori márka mai pénzértékünkben körülbelül 5 koronának felel meg.) Az orvos e szerint kapott kézműveseknél tett látogatásáért 58 fillért, jómóduaknál tett látogatásért 1 márka 70 fillért, egy szegényeknél tett látogatásért 85 fillért, hosszabb betegségeknel az egész heti kezelés díja 1 márka 70 fillér volt. *Consiliumok*nál minden orvos tíz márkát kapott. A még gazdagabb Nürnbergben ugyanekkor egy orvosi látogatásért az első esetben 2 márka 15 fillért, későbbi látogatásoknál 1 márka 30 fillért fizettek. Hogy azonban ezek kivételes díjak voltak, ezt bizonyítja az 1552-ből kelt stájerországi díjszabás, a hol jómóduaknál egy tett látogatás díja 40 fillérben, szegényeknél tett egy látogatás díja az összeg felében volt megállapítva.

A XVII. században körülbelül ugyanilyen marad az orvosi kar helyzete. A díjszabások, — a melyek sokáig ugyanazok maradtak, — elég magasak ugyan, az orvosok helyzete azonban

mégsem mondható kedvezőnek, sőt nem tagadható, hogy ennek oka részben épen a magas díjszabásokban rejlett, a melyek sok beteget arra kényszerítettek, hogy kuruzslókhoz forduljon. Oly kivételes esetek, mint az, a melyben XIV. Lajos egy végbélsipoly operációért közel 6 millió koronát fizetett mai pénzértékünkben számítva, természetesen mitsem bizonyítanak.

Legkedvezőbb volt az orvosokra nézve a XVIII. század. Nem mintha a tételeket felemelték volna, ellenkezőleg, pl. Frankfurtban 1700-ban kiadott díjszabás nagyjában megtartja a régi tételeket, daczára annak, hogy a pénz értéke jelentékenyen lecsökkent. Körülbelül olyan tiszteletdíjakat kaptak, mint a melyeknek ma szokásban vannak. Egy berlini orvosnak pl. a múlt században átlag 4—6000 márka évi jövedelme volt, míg 1894-ben a berlini orvosok 80 százalékanak jövedelme nem érte el a 3000 márkát E mellett az élet sokkal olcsóbb volt, így Berlinben 1752-ben 16 fillérért ebédet lehetett kapni. A városi orvosok fizetései mai értékben átlag 2400—4800 koronára rúgtak, e mellett rendszeren szabad lakásuk is volt, s természeti szolgáltatásokat is kaptak. Az orvosok e kedvező helyzetének oka részben az orvosi kar nagy tekintélye, részben az, hogy a konkurrenzia kisebb volt, így az orvosok száma akkor a népesség arányában a mai orvosok számának egy negyedére, legfőlebb egy harmadára rúghatott.

A XIX. században — különösen ennek második felében — az orvosok helyzetében lassú visszafejlődés állt be. Daczára annak, hogy az orvosok szolgáltatásai különböző új felfedezések következtében mind becsesebbekké váltak, jövedelmük folyton csökkent. Az okok, melyek ezt előidézték, különféleképpen A legnagyobb szerepet játsza ez okok között kétségtelenül az orvosok számának rohamos szaporodása. Hisz közvetlen szomszédságunkban, Ausztriában az orvosok száma 1895-től 1899-ig egyedül 1731-el szaporodott. Nálunk az orvosok száma 1892-ben 3556-ot tett ki, ez a szám azonban már 1893-ban 2723-ra, 1894-ben 3849-re, 1895-ben 4032-ra, 1896-ban 4276-ra, s 1897-ben 4528-ra emelkedett, az összes szaporodás tehát hat év alatt 972-öt tesz ki. 1898-ban az orvosok száma 4528-tól 4504-re szállt alá, de már 1890-ben ismét 4669-re emelkedett. A fővárosban egyedül 1900-ban 1115 orvos élt, tehát 660 lakóra jött egy orvos. Az orvosok száma Németországban 1900. október közepén 27,374 volt, vagyis 685-tel (2,6%) több, mint az előző évben; a szaporodás tehát valamivel csökkent, mert az előző években 3,6—3,9%

között ingadozott. A népesség és a népjólét korántsem szaporodott ugyanoly mértékben. Sok kárt okozott az orvosi kar anyagi helyzetének az orvosi tudomány népszerűsítése is, a mely magában véve örvendetes dolog, bár gyakran a féltudás orvosi téren is igen veszedelmes lehet. A specialista orvosok száma szaporodásának szintén csak az volt következménye, hogy az egyszerű házi orvos szolgáltatásai igen sok esetben feleslegessé váltak. Némileg talán hozzájárult az orvosok tekintélyének apasztásához a testületi szellem megrendülése is, legalább ott, hol ez a testületi szellem még meg van, mint pl. Angliában, az orvosok tekintélye és anyagi helyzete is jóval kedvezőbb. Mindenesetre elsősorú érdek, hogy ez a helyzet javítassék, mert az orvosi pályákra lépők számának csökkenése kapcsolatban azzal, hogy mindenütt számos orvosi állás betöltetlen, aggodalmat keltő jelenség.

III.

Magyarországban sok tekintetben eltérő volt az orvosi kar társadalmi állása és anyagi helyzetének fejlődése. A legrégebb időkre vonatkozólag nem rendelkezünk adatokkal, bár orvosok nálunk természetesen a középkorban is léteztek. A ki erre bizonyítékot kíván, az megtalálhatja ezt IV. Béla királynak egy 1242-ben kelt rendeletében,¹⁾ a mely szerint annak, ki valakit megsebesít, köteles az illető orvosi gyógykezelésének költségeit viselni. Az a kérdés azonban, hogy mennyit követelhet az orvos, nálunk is vitás volt s hosszas czívódásokra adott alkalmat.

Az ily viták elkerülése czéljából határozta el Mária Terézia 1742-ben a pozsonyi helytartótanács javaslatára,²⁾ hogy az orvosok díját egy tarifában fogja megállapíttatni. Mária Teréziát erre az orvosi kar iránti rokonszenve indította, a melylyel más intézkedésekkel is tanújelét adta, hisz ő arról is gondoskodott, hogy az egyes vidékeken mindenütt orvos álljon rendelkezésre s az egyes orvosok számára kijelölte azokat a helységeket, a melyekre működésük kiterjedhetett. Az 1742-iki díjszabásnak³⁾ ez élj a, hogy úgy az orvosok (vagyis inkább sebészek, mert ezek díjáról volt szó), valamint a betegek megtudják, hogy egyik a másiktól mennyit követelhet s illetve mennyit tartozik fizetni. A díj-

¹⁾ Siquis ... alium vulneraverit ... medico laesi satisfaciati
Fejér. Cod. Dipl. T. IV. Vol. III.

²⁾ 345. Z. R. Országos levéltár.

³⁾ Constitutio rei sanitatis. T. 12—17. 1.

szabásból kiemelünk néhány tételt. Egy seb kezelése a fejen, a koponyacsont megsértése nélkül 3—6 forint, a koponyacsont megsértésével 8—12 forint; csonttörés seb nélkül 10—20 forint, sebbel 20—30 frt; egy ficzam helyreigazítása 2—3 frt; egy tag csonkolása, koponyacsont ékelése, hullaboncsolás vagy valamely sérvműtét 2—5 frt stb. Ha az operáció után a beteg többszöri látogatása vált szükségessé, az orvos minden látogatásért 3—5 krajczárt számíthatott fel. Megjegyzendő, hogy az egyes díjak régi váltópénzben vannak megállapítva, a melyből 2 1/2 forint volt egyenértékül egy ezüst forinttal. Már ez a díjszabás is azt mondja, hogy az előkelőbbek és gazdagabbakra ez a díjszabás nem talál alkalmazást, mert ezek bőkezűségének és előzékenységének szabad tér engedtetik; viszont az orvosok ember-szeretetére és keresztény lelkiismeretére marad bízva, hogy a szegényeket ingyen kezeljék.

Egy fél századdal később, 1793-ban, az orvosok helyzetének biztosítása érdekében még sokkal tovább akartak menni. Szerves közegészségügyi törvény létrehozásán fáradoztak, a melynek orvosi díjszabást is kellett volna tartalmaznia. A törvény tervezete el is készült, de tárgyalva soha sem lett. A tervezet szerint az otthon rendelő orvos 15 krajczárt, a házon kívül rendelő minden látogatásért nappal 30 krajczárt, éjjel 1 forintot követelhetett. Egy a betegnél töltött egész napért 1 forint 30 krajczár járt az orvosnak. A díjak elég magasak voltak, ha szem-előtt tartjuk, hogy abban az időben egy pozsonyi mérő búza ára Budán 1.30—1.40, a rozs ára pedig körülbelül 1 forint volt, a marhahús bécsi fontja 5³/₅ kr. a juhúsé pedig 3¹/₄ kr. volt.

1825-ban már ismét hasonló rendszabályok kidolgozásával foglalkozott a budai m. kir. helytartótanács. Az erre vonatkozó rendelet¹⁾ kimondja, hogy az orvosok kötelesek, a betegeknek tekintet nélkül vallásukra vagy rangjukra, segílyt nyújtani, hogy senkinek sem szabad az imminens veszélyre való hivatkozással nagyobb díjakat kiszorítani, hogy senkinek sem szabad a betegségét nagyobb díj elnyerése kedvéért szükségtelenül kinyújtani, stb. Ez általános elveknek sanctióját a rendelettervezethez csatolt díjszabás²⁾ adta volna meg, a mely szerint az orvosok egy nappal tett látogatásért 0,30 kr., egy éjjel tett látogatásért 1 frt, egy a betegnél töltött félnapért 2 frt, egy a betegnél töltött egész napért 3 frtot kérhettek s így tovább. (De sebészek díjai

¹⁾ 32,750. Helytartótanács. 25. X. 1825. Országos levéltár.

²⁾ 6283. Helytartótanács 20. II. 1820. Országos levéltár.

az orvosi díjaknak általában felét teszik ki.) Ha tehát a fenti általános elvek értelmében valamely orvos nagyobb díjakat követelt, vagy valaki kisebb díjakat ajánlott meg, a bíróság a díjakat e díjszabás értelmében szállíthatta le és emelhetette fel. Hogy azonban e tételeket akkor sem tekintették abszolút érvényűeknek, azt mutatják a rendelet amaz intézkedései, a mely szerint gazdagoknál e díjak kétszerese, sőt háromszorosa is követelhető volt, míg szegényeknél, vagy hosszabb betegségeknel, vagy a kezelés szerencsétlen kimenetele esetén levonásoknak volt helye. Egy magyarországi városi physikusnak ez időben 100 pengő forint volt az évi fizetése.

1848-ban már ezt az intézkedést is elavultnak tartották. Az orvosi kar akkor szintén foglalkozott az orvosi díjak megállapításának kérdésével, a függetlenségi harcz azonban e munkálatoknak véget vetett.

Formaszerint ennél fogva az 1826-diki díjszabály maradt érvényben, sőt voltak esetek, a melyekben egyes hatóságok, kiknek az 1826-iki rendeletről nem volt tudomásuk s kik ennél fogva ítéleteikben az 1745-ös díjakhoz alkalmazkodtak. Ez állapotokról már régebben egy magyar orvosi szaklap a következőket írja:

»Mind az 1745-iki, mind az 1826-iki díjszabály igazságos és méltányos volt azon korban, midőn azokat a kormánysszék megállapította. Azonban most, midőn a pénz értéke azóta ötszörösen csökkent, ellenben az ingó és ingatlan vagyonnak, árucikknek, lakás-, élelem-, taneszközök- és munkabérnek értéke ötszörösen emelkedett, a 126—45 évvel előbb megállapított díjszabály az orvosra nézve nem méltányos, sem igazságos többé. E régi elévült díjszabályival ma éhenhalni sok ugyan, de belőle orvosnak megélnie, élnie a szenvedő emberiségnek és haladnia az orvosi tudománnyal, kevés. Ha a gyakorló orvos működését ma is ezen régi árszabály szerint méltányolná a közönség, akkor üresek volnának az orvosi tantermek s az okleveles orvos kénytelen volna (hivatását irgalmaságból üzvéni) más vállalatra szánni tehetségét. Elévült díjszabályainkra az orvosi fáradságot méltányló közönség sohasem is hivatkozik, minthogy azt ma igazságtalannak s azért túléltnék tartja. Díjszabályt tulajdonképp, hogy az korszerű, igazságos és méltányos legyen, évtizedenként kellene újabbat alkotni, vagyis az előbbi tíz évről tíz évre a változó viszonyok szerint módosítani éppúgy, mint a gyógyszerek árát. Ezekből következik,

hogy megillető, igazságos és méltányos díjszabályzatunk ma nincsen. E hézagot akarta pótolni 1848-ban az orvosi kar, ezt kell pótolnia minél előbb a mi kormányzánkunknak is, ha előbb nem, legkésőbb a hazai közegészség rendezése alkalmával. Addig is, míg a közönségre és orvosra nézve egyaránt méltányos díjszabályról törvényszerűleg gondoskodva lesz, a törvényhatóságok kénytelenek az elévült vagy idegen díjszabályzatokra hivatkozni, s az orvosok tartoznak azokkal is megelégedni.«

Ezért már akkor is sokan voltak, kik azt vélték, hogy helyesebb az 1855-iki osztrák cs. és kir. díjszabályzathoz ¹⁾ alkalmazkodni, a mely a provisorium alatt 1863-ban Magyarországra is kiterjesztetett, ²⁾ mely szerint ha egy műtét nem sikerül, vagy egy gyermekágyas 9 napon belül meghal, per esetén a díjszabásban megállapított taxa felvétetik a tiszteletdíj alapjául, bár ez nálunk 1867 után jogi érvénnyel nem bírt. A díjszabás hiányát igen érezték, s e hiányon nem segített az 1876-iki közegészségügyi törvény és a belügyminisztérium díjszabás *tervezete* sem. ³⁾ sem, mely az orvost a szabad egyezkedésre utalta. Csak a múlt évben hozatott meg a régóta nélkülözött intézkedés, melynek szerzői élénk érzéket tanúsítottak úgy az orvosok jogos igényeivel, valamint a közönség érdekeivel szemben.

A hivatalból megállapított orvosi díjszabás csak némileg védi meg az orvos jogos követeléseit a bíróságok előtt. Megvédi az ellen, hogy fiatal tapasztalatlan bírák ne taxálhassák az orvosi működést, megvédi az eddig szokás szerint meghívott bíráló szakértői közeg költségeitől; nem védi meg főleg az ellen, hogy az orvos ne legyen kénytelen minden apróságért bíróság előtt megjelenni és nem védi a követelések tárgyi alapja tekintetében, mely mindig hosszadalmas vitáknak lehet helye. Mindkét baj ellen lehetséges orvoslást találni.

Az első baj ellen némi orvoslást nyújtana az orvosi számlák rendszerének behozatala. Senki sem lát valami különöset abban, ha az üzletember, s az ügyvéd az általa nyújtott szolgáltatásokért számlát nyújt be s ritkán fog valakinak eszébe jutni, hogy ebben valami illetlenség, tapintatlanság rejlenek. Mért

¹⁾ Wiener Medizinische Wochenschrift. 1855. V. évfolyam. 150. 1.

²⁾ 10.900. sz. H. T. R. 1863.

³⁾ Eine neue ärztliche Taxe für Ungarn. Entwurf des kgl. ungarischen Ministeriums des Innern. W. M. Wochenschrift. 1876, XVII. 1523. 1,

képezne az orvos ez alól kivételt? Ő ép oly becsületes munka árán keresi kenyerét, mint bárki más és nincs semmi szégyelni való abban, ha megköveteli, hogy szolgáltatásait díjazzák is. A társadalmi felfogás, mely ennek útjában áll, merő előítélet, de az egyes orvos még sem küzdhet ellene, e célból szükséges volna, ha valamely elismert tekintélyű orvosi testület hozna határozatot.

Ami pedig a bíróság előtti eljárást illeti, gondoskodni kell arról, hogy az orvos követeléseit bizonyíthassa is. Mert ha perre kerül a dolog, akkor az alperes egyszerűen tagadásba veheti az orvos állításait s nálunk már szokássá lett az, hogy a bíró az alperesnek, ki emlékezete után adja meg az adatokat, inkább hisz, mint az orvosnak, ki feljegyzései alapján adja meg a szükséges felvilágosításokat. Ily felfogás mellett az orvosok védtelenül ki vannak szolgáltatva a felek lelkiismeretességének, a mely igen gyakran sok kívánni valót hagy hátra! Volna mód ezen segíteni s hogy melyik ez, azt már 1872-ben a budapesti kir. orvosegylet kifejezésre juttatta, a midőn kimondta, hogy szükségesnek véli, hogy minden orvos magát bélyeges könyvvel lássa el, melyben látogatásainak számát s az ezek alkalmából tett rendeleteit s műtéteit idő és sor szerint pontosan bejegyezze. Ez a könyv azután hitelesebb volna a törvény előtt, mint a fél esetleg fogyatékos emlékező tehetsége. Az orvosegylet már akkor is arra hivatkozhatott, hogy Bécsben, Berlinben s más városokban hasonló könyvek vezetése már akkor is elő volt írva. Az orvosegylet, mely e kérdéssel komolyan foglalkozott, akkor felterjesztést¹⁾ is intézett e tárgyban a kormányhoz, a felterjesztés azonban a mai napig sem nyert formaszertinti elintéztést és a minisztérium, úgy látszik, teljesen megfeledezett róla.

Sokan odiózusnak tartják az orvos érdekeinek megvédelmezését. Ez a felfogás — legalább látszólag — indokoltnak látszik, mert hiszen annak, hogy az orvosnak jó dolga legyen, első és egyetlen föltétele az, hogy sok embernek rossz dolga legyen, azaz beteg legyen. Az orvos jóléte, kenyeré a szerencsétlenek fájdalmából sarjadzik ki és mentül kevesebb testi szenvedés jut az embereknek, annál nehezebb az orvos megélhetése. De ez csak látszólag van így, mert az egészség megtartása és biztosítása épen oly fontos, sőt talán még fontosabb dolog, mint annak helyreállítása. A ki az előbbit megcselekszi, annak sokszor nincsen

¹⁾ Orvosi Hetilap 1872. XVI. évfolyam,

szüksége az utóbbira és nagyon téved az, a ki azt hiszi, hogy az orvos csak arra való, hogy a már bekövetkezett betegséget elhárítsa tőlünk; ennél sokkal fontosabb feladat jutott az orvosoknak s ez az, hogy az embereket egészségben megtartsák, hogy körülöttünk és bennünk mindazokat a higiénikus föltételeket megteremtsék, a melyek bennünket képessé tesznek arra, hogy a betegségeknek ellenállni tudjunk, hogy testünknek, egészségünknek lépten-nyomon oláalkodó ellenségeit csirájukban megfojtsák. A ki úgy fogja fel az orvos hivatását, az bizonyára a mi álláspontunkra fog helyezkedni és velünk együtt követelni fogja, hogy az állam, a törvényhozás és a társadalom az orvosok érdekeit ép úgy megvédelmezze, mint bármely más osztályét vagy foglalkozását. Csak így érhetjük el azt, hogy az orvosok megfelelhessenek azoknak az óriás igényeknek, a melyeket gazdag és szegény, művelt és műveletlen, gróf és paraszt egyaránt fűz hozzá. Minden foglalkozás között az orvosé a legterhesebb; napjának és éjjelének minden pillanata hivatásának rendelkezésére áll; ő örökös az emberek legfőbb java, egészsége és élete fölött és a mely országnak derék, megbízható, lelkiismeretes orvosi kara van, annak közegészsége is jó s az ennél fogva minden más téren is boldogulni fog. Nem csak az orvosok érdeke tehát, hogy az ő helyzetét biztosítsák, hanem a köznek az érdeke és talán ezé meg sokkal fokozottabb mértékben, mert az orvosok csak eszközül szolgálnak a köz javának előmozdítására, de hogy ezt hathatósan megtehessék, okvetetlenül szükséges, hogy az ő helyzetük is olyan legyen, hogy nyugodtan, gondtalanul és kizárólagosan szent hivatásuknak élhessenek. Hogy ebben az irányban az első lépés megtörtént, az őszinte örömmel tölt el bennünket s azzal a reménnyel biztat, hogy a következő lépés sem fog sokáig késni. Vivat sequens!

Dr. Szigeti Gusztáv.